

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius, tel. (8 5) 223 7310, faks. (8 5) 223 7311, el. p. zeit@lrs.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 288692340

2016-04-07

REKOMENDACIJA VISUOMENĖS INFORMAVIMO PRIEMONĖMS DĖL INFORMACIJOS APIE SAVIŽUDYBES PATEIKIMO

Atsižvelgdami į aplinkybę, kad visuomenės informavimo priemonių parengta ir (ar) paskleista informacija apie savižudybes gali pažeisti teisės aktų nuostatas, siekdami tinkamo visuomenės informavimo apie savižudybes, teikiame rekomendaciją dėl tokios informacijos pateikimo būdų. Ši rekomendacija parengta vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymo, Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo, Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatomis, ekspertų grupės, vertinančios viešosios informacijos poveikį nepilnamečiams, vertinimais ir Lietuvos radijo ir televizijos komisijos rekomendacija dėl informacijos apie savižudybes pateikimo.

Žiniasklaidoje pateikiami savižudžio elgesio pavyzdžiai ne tik kuria visuomenės požiūrį į savižudybes, nusižudžiusius asmenis ir jų artimuosius, bet ir gali tiesiogiai paveikti atskirų asmenų elgesį. Netinkamas informacijos pateikimo būdas skatina psichologinę krizę išgyvenančių asmenų savižudybes.

Išskirtume šias pagrindines viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų daromas klaidas (toliau plačiau paaiškinsime kiekvieną klaidą – *past.*):

- 1) skelbiami nusižudžiusių arba bandžiusių nusižudyti asmenų duomenys;
- 2) detalizuojamos savižudybės priemonės, būdai ir aplinkybės;
- 3) savižudybė pateikiama kaip savaime suprantamas faktas ir (ar) ji romantizuota.

Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 11 dalies 5 punkte numatyta, kad viešosios informacijos rengėjai ir (ar) skleidėjai privalo saugoti ir gerbti žmogaus teisę į privatumą mirties atveju, neminėti asmens duomenų skelbdami žinias apie savižudybes ar bandymus nusižudyti. Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 6 straipsnio 2 punkte numatyta, kad draudžiama skelbti save sužalojusio ar mėginusio tai padaryti, nusižudžiusio ar mėginusio nusižudyti nepilnamečio asmens duomenis, pagal kuriuos galima nustatyti jo asmens tapatybę. Pažymime, kad pastarajam draudimui netaikomos jokios išimtys. Atsižvelgdami į tai, **rekomenduojame:**

- neskelbti nusižudžiusių arba bandžiusių nusižudyti asmenų (ypač nepilnamečių) duomenų.

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 8 punkte numatyta, kad informacija, detalizuojanti savižudybės priemones ir aplinkybes, daro neigiamą poveikį nepilnamečiams, todėl yra ribojama. Paaškiname, kad savižudybės priemonių, būdo, vietos, aplinkybių įvardijamas yra imitaciją skatinantys veiksniai. Vien savižudybės priemonės ar būdo įvardijamas (pavyzdžiui, „virvę savižudis pasidarė suplėšęs patalynę“, „ant jos kaklo rasta prie medžio šakos pririšta virvė“) yra pakankama sąlyga pripažinti, kad tokia informacija privalo būti ribojama. Atsižvelgdami į tai, **rekomenduojame:**

- neskelbti (nerodyti, neatpasakoti) įvykusios savižudybės priemonių, būdų, vietos ir aplinkybių;
- neskelbti medžiagos, kurioje būtų vaizduojamas ar aprašomas savižudybės procesas ar nusižudęs žmogus;
- nenaudoti nuotraukų ar filmuotos medžiagos, kurioje pateikiami savižudybės metodo vaizdai, iliustruojantys savižudišką elgesį (pavyzdžiui, kilpa, vaistai, šaunamasis ginklas).

Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 8 punkte numatyta, kad informacija, skatinanti savęs žalojimą ar savižudybę, daro neigiamą poveikį nepilnamečiams, todėl yra ribojama. Savižudybes skatina tokios publikacijos, kuriose nenurodyta jokių kitų išeičių iš susidariusių situacijų, nepaaiškinta, kaip kitaip reiktų elgtis, kai asmuo atsiduria sudėtingoje situacijoje, kuriose savižudybė pateikiama kaip savaiame suprantamas faktas (palūžai – nusižudei, išėjai iš namų – nusižudei, virvę pamatei – nusižudei). Pabrėžiame, kad vien savižudybės normalizavimo reiškinys (kai apie savižudybes kalbama kaip apie savaiame suprantamą kasdieninį normalų reiškinį, kuris nebestebina) skatina savižudybes. Savižudybės romantizavimas (pavyzdžiui, „14-metė ranką prieš save pakėlė po kivičio su girtaujančia motina, o 20-metis – uždarytas į areštinę ir apkaltintas draugės nužudymu“, „Jie pakartojo Romeo ir Džiuljetos istoriją. Tik Žilvino ir Vitos pečius užgulusi našta buvo nepalyginamai sunkesnė už tą, kuri teko Williamo Shakespear'o pjesės veikėjams, – mūsų dienų herojams kirsta iš ten, kur jie nesitikėjo. Vita nesulaukė paramos ir supratimo iš savo motinos, o ne laiku ir ne vietoje atsidūrusį Žilviną sutraiškė teisėsaugos girmos <...>“) taip pat prisideda prie savižudybių (ypač nepilnamečių asmenų) skatinimo. Atsižvelgdami į tai, **rekomenduojame:**

- nepateikti savižudybės kaip savaiame suprantamo, kasdieninio fakto;
- paašškinti, kaip asmuo turėtų elgtis, kai jis atsiduria sudėtingoje situacijoje;
- vengti romantiško savižudybės vaizdavimo;
- netraktuoti savižudybės kaip tinkamo kokios nors problemos sprendimo būdo;
- kiekvienu atveju stengtis šviesti visuomenę, griauti paplitusius klaidingus stereotipus apie savižudybę;
- skelbiant tokią informaciją, pranešti apie esamas emocinės ir psichologinės pagalbos galimybes bei pagalbos grupes nusižudžiusiųjų artimiesiems;
- skelbiant tokią informaciją, ją tinkamai pažymėti ir skleisti Neigiamą poveikį nepilnamečių vystymuisi darančios viešosios informacijos žymėjimo ir sklaidimo tvarkos apraše, patvirtintame Vyriausybės 2010-07-21 nutarimu Nr. 1121, numatyta tvarka (primename, kad prieš publikacijas internete turi būti įdiegtas įžanginis puslapis (priešlapis) su įspėjamuoju tekstu nepilnamečiams).